

УДК 76.071.1:097(477.85/.87) "187/195"

Олег РУДЕНКО

ІВАН КРИП'ЯКЕВИЧ І ДЕРЕВОРИТИ ОЛЕНИ КУЛЬЧИЦЬКОЇ

Дослідження зосереджується на аналізі графіки Олени Кульчицької, виконаної для видатного українського історика Івана Крип'якевича. Береться до уваги творчий метод художниці, особисті зацікавлення історика, культурний та історичний контекст тієї доби. Аналізується ряд статей Івана Крип'якевича, присвячених дослідженню деревориту в Україні. Розглядаються мистецькі та іконографічні варіанти пошуків Олени Кульчицької під час розробки ескібриса. Звернено увагу на інтерпретацію відповідних атрибутів, використаних у своїх композиціях художницею.

Ключові слова: графіка, ескіз, композиція, творчість, символ, історія, держава, національний, культура.

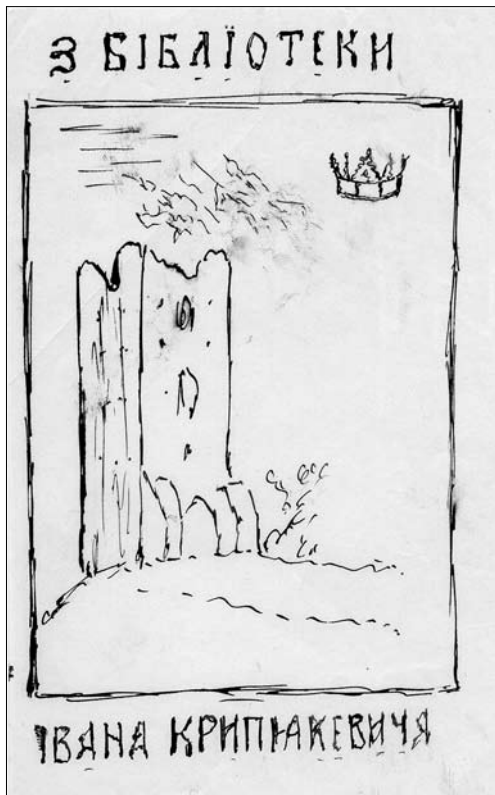
© О. РУДЕНКО, 2017

ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 5 (137), 2017

На початку ХХ ст. відбувається особливе зацікавлення стародавньою графічною технікою деревориту. Українські художники, такі як Михайло Осінчук, Василь Кричевський, Михайло Бойчук, Олена Кульчицька, Олена Сахновська, Микола Бутович та інші плідно працюють у цій техніці. Свою увагу хотів би зосередити на ескібрисі Олени Кульчицької, присвяченому видатному історика Івану Крип'якевичу. Дослідження стосується іконографічного та тематичного змісту, соціально-культурної сфери створення деревориту. На тлі окремого твору мистецтва вимальовуються взаємини видатної постаті нашої історії — історика Івана Крип'якевича та митця Олени Кульчицької, яка зберігала та примножувала надбання національного мистецтва.

Особливе зацікавлення сучасних дослідників викликає графіка перелому ХІХ—ХХ століть. В той час відроджувалися народні традиції і формувалася українська культура. Галичина, яка була в складі Австро-Угорщини, а потім Польщі, відстоювала свої національні здобутки та ніколи не втрачала свого зв'язку із Наддніпрянською Україною. Вагомими працями, в яких досліджується графічне мистецтво, є твори Андрія В'юника [2], Романа Яціва [29], Ольги Лагутенко [24]. Творчості Олени Кульчицької присвячені численні наукові розвідки, серед яких монографія Анатолія Попова [27], статті в журналах та збірниках Любові Кость [13; 14], Любові Волошин [4], Олени Кіс-Федорук [11]. У своїх працях науковці докладно аналізують цю епоху, історичні та культурологічні процеси, які впливали на виникнення тих чи інших творів, дають мистецтвознавчу оцінку окремим графікам.

Розглядаючи дві постаті української культури — історика Івана Крип'якевича та художниці Олени Кульчицької, можемо провести деякі паралелі їхнього життя. Вони належали до одного покоління, прожили однозначно складне життя з політичними та історичними змінами ХХ століття. Народилися в Австро-Угорщині, де столичним містом Галицьких земель був Львів, пережили Першу світову війну, владу Польщі. Потім буремні роки Другої світової війни, яка переділила Європу та тоталітарний сталінський режим, який загубив багатьох талановитих людей. У важкі часи радянського панування вони не покинули України, а продовжували працювати кожен у своїй ділянці, безумовно залишаючись патріотами своєї землі. Радянська держава аж під кінець їхньої діяльності, коли були в поважному віці,

Іл. 1. О. Кульчицька. Ескіз екслібриса І. Крип'якевича. Туш, перо (Збірка екслібрисів. Архів родини І. Крип'якевича)

надала можливість працювати і передавати свій досвід молодим: Кульчицька була удостоєна 1945 р. звання Заслуженого діяча мистецтва, 1956 р. — Народного художника УРСР і працювала з 1941 по 1951 р. на кафедрі оформлення книги Львівського поліграфічного інституту [27, с. 19]; Іван Крип'якевич отримав звання академіка Академії наук УРСР 1958 р. і працював директором Інституту суспільних наук АН УРСР з 1953 до 1962 р. [10, с. 13—14]. Пішли з життя одного року: Олена Кульчицька в березні, Іван Крип'якевич — в квітні 1967 р., коли на вулиці стояла хрущовська «відлига». Вони мріяли про незалежну Україну і творили для свого народу, зберігаючи та примножуючи її культуру. У своїх мистецьких записках Кульчицька із гордістю зазначала, що «український нарід в щасливім положенні, бо має сильні основи питомої для себе Культури» [1, арк. 3].

Не можемо точно сказати, коли відбулася зустріч Івана Крип'якевича та Олени Кульчицької. Можливо тоді, коли вона почала вчителювати у Перемишлі в 1909 р., а молодий історик приїжджав зі Львова з публічними викладами про «Шкільне життя в давні часи» [15, с. 98]. Достовірним фактом є

те, що діячі української культури, серед яких був історик, зауважили постать Кульчицької на Промислово-літургічній виставці та виставці творів художниці в залах Товариства приятелів sztuk красних 1909 р. Добре зною серед національної інтелігенції не тільки Західної, але й Східної України вона стала після художніх виставок у Києві 1911 р. та особливо 1913 р. [14, с. 4—5]. Треба відзначити той факт, що на сторінках часопису «Ілюстрована Україна», редактором якого впродовж 1913—1914 рр. був Іван Крип'якевич, друкувалися репродукції робіт Олени Кульчицької. Там, при підтримці історика, з'явилася стаття Миколи Вороного про виставку, де автор відзначив праці «одинокі репрезентантки з Галичини» О. Кульчицької, захоплено відгукуючись про її твори: «Тут є в чім замилюватись!» [5, с. 2].

Художниця надзвичайно цінувала людей, які вміли писати, письменник це чи історик, а, як знаємо, Іванові Крип'якевичу, окрім наукових праць, належить ряд художніх творів з історії України. Говорячи про «думки», які виражаються через візуальний образ, Олена Кульчицька шкодувала, що «я маю свої «думки», але, на жаль, не є те, як живе слово, що так сильно, безпосередньо промовляє до душі...» [23, с. 96]. Слід сказати, що так художниця говорила із надзвичайної своєї скромності. Вона розуміла, що як слово, яке може дійти швидко, безпосередньо і схвилювати кожну людину, так і графіка, як виключна сфера образотворчого мистецтва, «є для нашого громадянства, під теперішню хвилю найбільше відповідна», адже «може сказати більше про події кожної хвилі, події, які переживає дана нація» [1, арк. 5]. Продовжуючи думки художниці, як тут не згадати графічні листи Франсіско Гойя «Біди війни» («Desastres de la Guerra»), створені після 1810 р. В них художник показав всю абсурдність і жахіття війни, споглядаючи і нашвидкуруч «занотовуючи» в графічних образах боротьбу іспанців проти наполеонівських окупантів. Кульчицька теж відобразить у своїх дереворитах події, пов'язані з боротьбою Січових Стрільців за кращу долю українських земель безпосередньо під час визвольних змагань 1914—1915 рр.

У 1916 р. Іван Крип'якевич пише статтю про Олену Кульчицьку, де розглядає творчість художниці у контексті загальної історії українського деревориту.

Він зауважує, що з працями О. Кульчицької «появляють ся перші квітки на сій забутій ниві» [19, с. 424]. Тоді, ймовірно, історик замовляє екслібрис, на що вказує у своїй монографії Петро Нестеренко [26, с. 118]. Іван Крип'якевич також аналізує цикл вже згаданих дереворитів «Українські Січові Стрільці 1914—1915» і відмічає, що це «перші дереворити п. Кульчицької, які появили ся на книгарському ринку» [19, с. 422]. Після цієї статті виникає значне зацікавлення історика мистецтвом книги та графікою. Іван Крип'якевич збирає матеріал до словника українських граверів і мріє про написання окремої історії української гравюри [18, с. 22]. Досліджує архівні записки друкарні Ставропігійського братства, де в інвентарях знаходить цікавий матеріал, який стосується виготовлення гравюри на дереві [17, с. 81]. Іван Крип'якевич все своє життя збирав екслібриси, а любов до деревориту зумовила те, що власне у цій призабутій техніці він замовить екслібрис в Олені Кульчицької. В цій техніці, як зазначає Оксана Шпак, художниці «вдалося органічно поєднати традицію давньої української гравюри на дереві з власними творами, що за призначенням наближались до народної дереворитної ікони XVII—XVIII ст.» [28, с. 46].

Переходячи до формального аналізу екслібриса, слід зазначити, що перед Оленою Кульчицькою стояло важке завдання — передати особливості не тільки історичних поглядів, але сутність особи Івана Крип'якевича, його життєві зацікавлення. Адже екслібрис, як зазначала Ярослава Музика, це «книжковий знак, що має за завдання прикрасити книжку і означити його власника» [25, с. 40]. Для цього митець намагається знайти «зв'язок книжки із власником; робить це він при помочі символу або рисунку, що передають смак або нахил власника книжки» [25, с. 40]. Олена Кульчицька виконала декілька ескізів тушшю і пером перш, ніж перейти безпосередньо до роботи в матеріалі. Мисткиня намалювала три підготовчі варіанти, вписані у форму квадрата: «стрільця і вежу», «хлопця з сопілкою», «жінку з булавою». Зупинилася О. Кульчицька на варіантах, що мали форму прямокутника.

З ескізів видно, що Іван Крип'якевич хоче бачити на своєму екслібрисі передовсім вежу, але йому не подобається оточення. Мисткиня залишає без змін зображення вежі, як візуального центру малю-

Іл. 2. О. Кульчицька. Ескіз екслібриса І. Крип'якевича. Туш, перо (Збірка екслібрисів. Архів родини І. Крип'якевича)

ка, і продовжує творчі пошуки. Є три зразки ескізів тушшю і пером, виконаних на кальці (іл. 1, 2, 3), над якими безпосередньо працювала художниця, шукаючи остаточне композиційне вирішення. Один з ескізів є подвійним і склеєний із двох кальок, накладених одна на одну (іл. 2, 3). Як можемо побачити, вівся пошук лівої частини композиції поряд з вежею, яка стала головним елементом екслібриса. В одному з ескізів доповненням стало зображення татаро-монгольської орди і корони Данила Галицького над вежею (іл. 1). На подвійній кальці зліва від вежі зображений похилений хрест, з якого скапує кров, і дерево, вище — орди татар з бунчуками і списами, які пливуть по небу, неначе хмари (іл. 2). На вирізаній і приклеєній згори кальці намальовано кущ калини, що символізує Україну (іл. 3). В остаточному варіанті, виконаному на цупкому папері, маємо постать короля Данила в королівській короні, який однією рукою спирається на меч, а іншою на вежу (іл. 4). Іван Крип'якевич зазначив внизу своєю рукою: «мітра?». Тут, напевно, йшлося про корону Данила Галицького, яка в пізніших віках, за однією з версій істориків, була перероблена на митру для перемиських єпископів і була національним символом духовної влади [12, с. 55].

Іл. 3. О. Кульчицька. Ескіз екслібриса І. Крип'якевича. Туш, перо (Збірка екслібрисів. Архів родини І. Крип'якевича)

Головним атрибутом композиції є так звана «холмська» вежа. Була це одна з двох веж, які збереглися до початку ХХ ст. і знаходилися поблизу Холма в Білавіно і Столп'є, вибудованих за княжих часів видатним діячем галицького краю королем Данилом. За взірць була взята графіка вежі, яка неодноразово публікувалася в історичних працях як ілюстративний матеріал. Вежа із підписом: «Руїни Данилової башти під Холмом, коло с. Столп'я» (в літературі вживаються різні назви тієї самої місцевості Стовп'є або Столп'є), вміщена у книзі Михайла Грушевського «Ілюстрована історія України» [8, с. 133], а пізніше в книжечці Івана Крип'якевича «Шляхами слави українських князів» [21, с. 36] та «Великій історії України» [3, с. 269].

Спробуємо відповісти на запитання, чому саме вежа стала основою композиції екслібриса? Адже Кульчицька пропонувала й інші варіанти, наприклад «жінку з булавою». Відповідаючи на поставлене запитання, треба сказати, що вежа знаходилася в місцевості, звідки походив рід Крип'якевичів — на Холмщині. Недарма свою статтю про холмську землю, її природу та історію Іван Крип'якевич назвав «Там, де мріють вежі Данила...». Цим самим він підкреслював історичну значимість цих пам'яток для

майбутніх поколінь. В тексті є ілюстрація, яка зображує короля Данила та, як свідчить підпис, «руїни Данилової вежі біля Холму» [22, с. 111].

Окрім того, вежа для Івана Крип'якевича є символом української державності. Данило в Холмі підтверджує свою королівську владу над з'єднаними галицькими землями, саме туди він переносить в XIII ст. із Галича столицю держави. На місці, яке він вподобав, Данило заснував столицю. Тут він вибудував з каменю замок з укріпленнями, а «серед високого замку була висока вежа: підмуруване з каменя було на 15 ліктів, верх з тесаного дерева був вибілений, що вежа світилася на всі сторони, «як сир» [20, с. 225]. Також «недалеко городка збудував Данило ще 12-ліктєву сторожну башту («будильницю») украшену двоголовим вірлом... Руїни тієї вежі Данила збереглися щасливо до нині...», — писав історик у «Великій історії України» в розділі, присвяченому «Королю-будівничому» [3, с. 258].

Цікавість до вежі, яка витримала чужинецькі навали і вистояла до ХХ ст., хвилювала історика, і він часто згадував про неї в працях. Звернемо увагу на те, що Іван Крип'якевич писав про Столп'є, відзначаючи його давнє виникнення: «Разом з Угровеськом згадуються Верещин, Комов та Столп'є, або Стовп (тепер Стовп'я, Польща), останнє поселення, як показує назва, одержало назву від «стовпа», оборонної башти. Столп'є згадується вперше 1210 р., отже, ця споруда існувала вже на початку XIII ст., але хто її побудував невідомо. За переказами, було тут три башти, з них збереглася лише одна» [16, с. 41]. Також в дослідженні «Холмщина» Іван Крип'якевич переповідає слова із літопису про заснування Холма, за яким Данило під час ловів побачив горб, покритий лісами, який місцеві жителі називали «холм». «Данилові дуже подобалося се місце і він призначив його на столицю» [20, с. 225]. І далі згадка про вежу: «Данило укріпив також околицю Холма. Недалеко города поставлено сторожові вежі... Друга вежа була у с. Столп'є, півтора милі від міста; тут були також інші укріплення; від тих веж, «стовпів» дістало ім'я саме село. Останки обох веж лишилися дотепер» [20, с. 226]. Йдеться тут про вежі в с. Білявин і с. Столп'є, але їх було принаймні три. Як вказує сам історик, в літописах згадується, що 1259 р. Данило для того, щоб зміцнити від нападів

ворогів столичне місто, побудував сторожові вежі, серед яких була вежа в Столп'є.

До нашого часу вежа обросла великою кількістю легенд, адже є однією із найстарших будівель цього регіону, уцілілих до нашого часу. Особливий інтерес до неї викликала публікація греко-католицького єпископа Якова Суші 1646 р., який відзначав її язичницьке походження і чудодійну силу джерела, що знаходиться під вежею [30, с. 192]. Дослідження показали, що вежа в такому вигляді, як зображена на екслібрисі, побудована в XII ст. і була у використанні ціле століття аж до 1370 р., коли її знищили татари. Можливо, почав будівництво князь Роман Галицький, а докінчив його син Данило, що збігається з версією самого Івана Крип'якевича. Дослідник Анджей Буко припускає, що це монастирська споруда, яка була збудована для однієї людини [30, с. 201—202]. Цією особою могла бути мати князя Данила, яка після смерті чоловіка Романа (1205 р.) прийняла постриг і усамітнілася (біля 1220 р.). А, можливо, в цій вежі міг бути ув'язнений конкурент князя... Про не тільки оборонну, але сакральну функцію вказує планування вежі, яка ззовні є квадратної форми, а всередині округла. На найвищому поверсі вежі, яка мала їх початково чотири або п'ять, знаходилася каплиця, гарно прикрашена і з керамічною підлогою. Підлога була вироблена тією самою майстернею, яка займалася оздобленням палацових хоромів Данила Галицького на Високій Гірці в Холмі. За однією з версій в каплиці могла молитися сама княгиня, або якась важлива особа. Неординарним є два входи до вежі: знизу — там де знаходилося джерело, а також на рівні третього поверху [30, с. 192]. Можна ствердити, що вежа була характерною для візантійської культури і рідко можна було зустріти подібний архітектурний об'єкт на території латинських впливів. Отже вибір Іваном Крип'якевичем саме цієї вежі вказував на його світоглядні позиції. Також цікавим є елемент праслов'янських залишків в цій місцевості, і те, що вона побудована на джерелі.

Можемо ствердити, що руїни вежі є символом, завдяки якому художниця передає не тільки славне минуле українських князів, створення держави з центром у Холмі, але й шляхетне походження роду Крип'якевичів із Холмщини. Вежа також є свідком української історії.

Іл. 4. О. Кульчицька. Остаточний ескіз екслібриса І. Крип'якевича. Туш, перо (Збірка екслібрисів. Архів родини І. Крип'якевича)

Доповненням до вежі зі Столп'є, як ми можемо побачити в кінцевому варіанті (іл. 4, 5), художниця вибирає постать Данила Галицького, який, за словами Ольги Лагутенко, «уособлює величний дух короля» і розкриває прихований зміст книжкового знака [24, с. 43]. За портретний взірць короля в короні Олена Кульчицька бере графіку Юліана Панькевича, яка була поширена в ті часи і друкувалася у багатьох виданнях [3, с. 249]. Також цей портрет використовував художник Олег Лошнів, ілюструючи книгу Івана Крип'якевича «Шляхами слави українських князів» [21, с. 48—49]. На екслібрисі Кульчицької можемо побачити короля в мантії з хутряним коміром і золотою короною на голові. Як уже ми згадували, корона була перероблена на мітру, яку носили єпископи греко-католицької церкви.

Тепер виникає ще одне запитання: чому саме короля Данила, а не іншу історичну особистість вибирає і художниця, і Іван Крип'якевич. Можемо тут проаналізувати твори історика, з яких впливає особливий стосунок Івана Крип'якевича до цієї історич-

Іл. 5. О. Кульчицька. Екслібрис І. Крип'якевича. Дереворит (Збірка екслібрисів. Архів родини І. Крип'якевича)

ної особи. Іван Крип'якевич відзначав, що «Данило — це найбільша постать в історії Галицько-Волинської держави» [12, с. 47]. Можливо сприяло тому й те, що Данилу Романовичу присвячено першу частину Галицько-Волинського літопису, де прославляються діяння та подвиги князя. Грушевський зауважує ідеалізування постаті Данила у літописі і «...в цій ідеалізації перейшла вона й до пізнішої історичної традиції, аж до найновіших часів» [12, с. 47]. Безумовно, та ідеалізація мала свій вплив, але не менш вагомий вплив мав тут особистий, я б сказав, історіографічний стосунок історика до цієї постаті, яка, так, як і він, була пов'язана з Холмщиною. У своїх працях Крип'якевич з гордістю та певним пієтизмом зауважує, що «Данило як їхав, кінь під ним був на причуд гарний, кульбака з червоного золота, лук і шабля також прикрашені золотом і різними дивними прикрасами, кафтан на ньому з грецького золото-тканого шовку, обшитий золотими і дорогими кружевами, чоботи з зеленої шкіри, вишивані золотом. Довкола князя їхали бояри і урядники деколи й відділ війська, в блестячих зброях, з червоними щитами, під прапором» [21, с. 39].

Данила Романовича на екслібрисі зображено, як ми уже згадували, в лицарських обладунках, монаршій мантиї, підбитій хутром та королівській короні.

Права рука Данила опирається на меч у формі хреста, як у хрестоносців, що вказує на те, що князь не просто об'єднав Галицькі землі, а гуртує їх у світлі християнства, щоб не самим мечем, а й хрестом вони боронили свою землю і віру від бусурманської орди. За історичними переказами коронував Данила Романовича 1253 р. папа Інокентій IV, коли князь шукав підтримки в апостольській столиці проти татарської навали. Коронацію було здійснено в місті Дорогичині за посередництвом римської делегації під проводом легата Опізо. Данило був коронований, фактично, на короля не тільки Галицько-Волинської держави, а цілої Русі-України, оскільки могутнішого від нього князя на цих землях не було [6, с. 103—104]. Для Івана Крип'якевича він був втіленням легітимного героя-короля, людини європейського рівня, який під своїм проводом об'єднав українські землі. Висловлюючись сучасною політичною мовою, це був розумний монарх, який, щоб протидіяти східній навалі, не тільки заручається підтримкою Європи, але пропагує євроінтеграційні устремління. Іван Крип'якевич вже тоді, як людина, яка знала добре історію, розумів: Україна, щоб стати повноцінною державою, приречена бути із заходом та апостольською столицею, мати розумного провідника, інакше її поглине сіра маса, що йде зі степів Євразії і змітає все на своєму шляху, сіючи беззаконня. Таким чином, символ Данила Галицького знайшовся на його екслібрисі.

Іван Крип'якевич був представником консервативно-державницької школи, на що в своєму дослідженні вказував Ярослав Дашкевич. Він «пережив трьох своїх коммілітонів (Липинського, Томашівського, Кривецького), з якими здійснював перелом в українській історичній науці» [9, с. 729]. Доля розпорядилася так, що такий підхід історика до науки в радянський час був розцінений як прояв «українського буржуазного націоналізму». Таке таврування не похитнуло ідей самого історика, який в глибині душі вірив у відродження держави. Адже, за словами Івана Крип'якевича, зрозуміти історичні переміни можемо лише тоді, коли поставимо за мету «пізнання держави» і «остаточним мірилом повинна бути державність» [9, с. 719]. Холмські вежі, зокрема одна з них, в Столп'є, була символом держави Данила Галицького і візуально вказувала на те, що вона стоїть на сторожі української державності.

В історичному контексті вежа є відображенням візантійських впливів на культуру цих земель, які протиставлялися польсько-латинській культурі і свідчать про українські національні витоки. До цього можна додати язичницько-слов'янську і християнську традиції, які переплітаються в цьому місці, адже місцевість Столп'є згадується серед перших поселень в Галицько-волинському літописі [7, с. 10]. З ескізного варіанта можемо зробити висновок, що вежа також символізує непохитність народу перед чужинськими завоюваннями татар.

Знаковим є те, що, описуючи холмську землю, Іван Крип'якевич дає назву статті «Там, де мріють вежі Данила», підкреслюючи тим самим ірраціональність характеру самих веж, адже вони не тільки існують матеріально, але «мріють» в думках історика та на небосхилі історії окраїнних українських земель, стоять на її сторожі.

Олена Кульчицька вдало використовує історичні атрибути, щоб в одній композиції передати сутність поглядів історика, відобразити його життєве кредо. Талант мисткині створює маленький шедевр — ескібрис історика-державника, з Данилом Романовичем в короні і королівському хутрі, який був коронований папою Інокентієм IV на короля Русі, та вежею, що стоїть на сторожі незалежних руських земель. Під вежею чоловік, можливо сам історик, навчає двох дітей, розкриває їм історичну правду, яку неможливо ані замовчати, ані знищити (іл. 4).

- Архів ХММ О. Кульчицької А-Г/12. 200(1)-200(18)-г/12. — Арк. 1—18.
- В'юник А. Українська графіка XI — початку XX ст. Альбом / А. В'юник. — Київ : Мистецтво, 1994. — 328 с.
- Велика історія України: видання друге / ред. І. Крип'якевич, М. Голубець, Д. Дорошенко, Я. Пастернак. — Львів ; Вінніпег : Видавництво Івана Тиктора, 1948. — 968 с.
- Волошин Л. Із плеяди творців українського модерну: Олена Кульчицька / Л. Волошин // Галицька брама. — 2007. — № 9—10. — С. 9—14.
- Вороний М. Вистава картин українських художників у Києві / М. Вороний // Ілюстрована Україна. — 1913. — Ч. 19—20. — С. 2—4.
- Галицько-Волинська держава (1199—1349). Монографія / В. Кульчицький, Б. Тищик, І. Бойко. — Львів : Біблос, 2006. — 280 с.
- Галицько-Волинський літопис / ред. К. Зозуляк. — Львів : Червона Калина, 1994. — 252 с.
- Грушевський М. Ілюстрована історія України / М. Грушевський. — Київ ; Львів, 1912. — 556 с.
- Дашкевич Я. Іван Крип'якевич — історик консервативно-державницької школи / Я. Дашкевич // Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві / ред. Я. Ісаєвич, Ф. Стеблій. — Львів, 2001. — С. 715—730.
- Дашкевич Я. Іван Крип'якевич — історик України (вступ) / Я. Дашкевич // Крип'якевич І. Історія України. — Львів : Світ, 1990. — С. 5—21.
- Кіс-Федорук О. Графіка Олени Кульчицької / О. Кіс-Федорук // Всеукраїнський освітньо-мистецький часопис-посібник «Артклас». — 2007. — № 3—4. — С. 18—20.
- Король Данило Галицький у пам'ятках історії та культури / автори-упоряд. Б. Гаврилів, І. Миронюк. — Івано-Франківськ : Плай ЦІТ Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2009. — 180 с.
- Кость Л. Естетичні й духовні доміанти львівського періоду творчості (1939—1944) Олени Кульчицької / Л. Кость // Літопис Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького. — 2010. — Вип. 7 (12). — С. 227—235.
- Кость Л. Життя у творчості / Л. Кость // Галицька брама. — 2007. — № 9—10. — С. 2—8.
- Крип'якевич. Спогади (автобіографія) // Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві / ред. Я. Ісаєвич, Ф. Стеблій. — Львів, 2001. — С. 77—140.
- Крип'якевич І. Галицько-Волинське князівство / І. Крип'якевич. — Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1999. — 220 с.
- Крип'якевич І. До історії львівської гравюри в XVI в. / І. Крип'якевич // Бібліологічні вісті. — 1927. — № 1 (14). — С. 80—83.
- Крип'якевич І. Причини до словника українських гравурів / І. Крип'якевич // Бібліологічні вісті. — 1926. — № 4 (13). — С. 22—25.
- Крип'якевич І. Український дереворит і твори Олени Кульчицької / І. Крип'якевич // Шляхи. — 1916. — № 12—14. — С. 419—424.
- Крип'якевич І. Холмщина / І. Крип'якевич // Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві / ред. Я. Ісаєвич, Ф. Стеблій. — Львів, 2001. — С. 223—233.
- Крип'якевич І. Шляхами слави українських князів / І. Крип'якевич. — Київ ; Львів, 1918. — 68 с.
- Крип'якевич І. Там, де мріють вежі Данила... / І. Крип'якевич // Календар для всіх на 1934 рік. — Львів, 1933. — С. 111—113.
- Купчинський О. Листи Олени Кульчицької до Богдана Лепкого / О. Купчинський // Народознавчі зошити. — 2001. — Зош. 1 (37). — С. 90—98.
- Лагутенко О. Українська графіка першої третини XX століття / О. Лагутенко. — Київ : Грані-Т, 2006. — 240 с.

25. *Музика Я.* Замітки про екслібрис / Я. Музика // Екслібрис. Збірник асоціації незалежних українських мистців. Перший випуск. — Львів : Ізмарагд, 1932. — С. 40.
26. *Нестеренко П.* Історія українського екслібриса / П. Нестеренко. — Київ : Темпора, 2010. — 328 с.
27. *Попов А.* Елена Кульчицкая / А. Попов. — Москва : Советский художник, 1983. — 176 с.
28. *Шпак О.* Олена Кульчицька і традиція українського деревориту / О. Шпак // Народознавчі зошити. — 2001. — Зош. 1 (37). — С. 46—48.
29. *Яців Р.* Львівська графіка 1945—1990. Традиції та новаторство / Р. Яців. — Київ, 1992. — 120 с.
30. *Вико А.* Na pograniczu kultur i ideologii: zespół wieżowy w Stołpiu na ziemi chełmskiej / Andrzej Buko. — Ruthenica, 2008. — Т. VI. — S. 189—206.

Oleh Rudenko

IVAN KRYPIAKEVYCH AND WOODCUTS BY OLENA KULCHYTSKA

The paper focuses on the analysis of Olena Kulchytska's graphic art produced for an outstanding Ukrainian historian Ivan Krypyakevych. The study looks at the creative method of the artist, historian's personal interests, and cultural and historical context of that time. The researcher considers some ar-

ticles by Ivan Krypyakevych dedicated to the study of Ukrainian woodcuts and the varying outcomes of Olena Kulchytska's artistic and iconographic pursuits during the development of the ex libris. Attention is paid to the interpretation of the relevant attributes introduced by the artist into her compositions.

Keywords: graphic, sketch, composition, creativity, symbol, history, state, national, culture

Oleh Rudenko

ИВАН КРИПЯКЕВИЧ И ДЕРЕВОРИТЫ ОЛЕНА КУЛЬЧИЦКОЙ

Исследование сосредотачивается на анализе графики Олены Кульчицкой, выполненной для известного украинского историка Ивана Крипякевича. Принимается во внимание творческий метод художницы, личная заинтересованность историка, культурный и исторический контекст данной эпохи. Анализируется ряд статей Ивана Крипякевича, посвященных исследованию дереворита в Украине. Рассматриваются художественные и иконографические варианты поисков Олены Кульчицкой во время разработки экслибриса. Обращено внимание на интерпретацию соответствующих атрибутов, использованных художницей в композициях.

Ключевые слова: графика, эскиз, композиция, творчество, символ, история, государство, национальный, культура.